

PREDMET

LUKENDA protiv SLOVENIJE

(Predstavka br. 23032/02)

PRESUDA, Strazbur, 6. oktobar 2005.

PRAVOSNAŽNA, 6. januar 2006.

Ova presuda će postati konačna u okolnostima propisanim članom 44, stav 2 Konvencije.

Može podlegati redaktorskim promenama.

U predmetu Lukenda protiv Slovenije,

Evropski sud za ljudska prava (Treće odeljenje), zasedajući u veću u čijem su sastavu bili:

g. Dž. HEDIGAN, predsedavajući

g. B. M. ZUPANČIČ

gđa M. CACA-NIKOLOVSKA (CACA-NIKOLOVSKA)

g. V. ZAGREBELSKI (ZAGREBELSKY)

g. E. MIJER (MYJER)

g. David Tor BJERGVINSON (BJORGVINSSON)

gđa I. ZJEMELE (ZIEMELE), sudije

i g.F.BERGER, sekretar odeljenja,

posle rasprave na zatvorenoj sednici 15. septembra 2005. godine

izriče sledeću presudu, koja je usvojena na taj dan:

POSTUPAK

1. Predmet je formiran na osnovu predstavke (br. 23032/02) protiv Republike Slovenije, koju je Sudu u skladu sa članom 34 Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija) podneo slovenački državljanin, g. Franjo Lukenda (u daljem tekstu: podnosilac predstavke) 30. maja 2002. godine.

2. Podnosioca predstavke zastupala je advokatska kancelarija Verstovšek. Slovenačku vladu (u daljem tekstu: Država) zastupao je njihov agent, g. L. Bembič, državni pravobranilac.

3. Podnosilac predstavke je naveo da je prema članu 6, stav 1 Konvencije dužina trajanja postupka pred domaćim sudovima u predmetu u kome je on bio jedna od stranaka bila prekomerna. U suštini, on se žalio i na odsustvo delotvornog unutrašnjeg pravnog leka kada je reč o prekomernoj dužini postupka (čl. 13 Konvencije).

4. Sud je 7. septembra 2004. odlučio da predstavku uputi tuženoj državi. Primenjujući član 39, stav 3 Konvencije Sud je odlučio da u isto vreme donese odluku o prihvatljivosti i o suštini spora.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI SLUČAJA

5. Podnosilac predstavke je rođen 1952. godine i živi u Sloveniji.

6. Podnosilac predstavke je 6. januara 1994. godine pretrpeo povredu na radu u rudniku lignita. Otada je invalid i primalac invalidnine. Njegov poslodavac je za njega sklopio ugovor o osiguranju za slučaj nesreće s osiguravajućim društvom T (u daljem tekstu: "ZT"). Invalidnost je procenjena na 13%. Tokom 1994, 1995. i 1996. godine ZT je plaćalo delimičnu invalidninu.

7. Podnosilac predstavke je 30. decembra 1998. podneo građansku tužbu prvostepenom sudu u Celju (Okrajno sodišče v Celju) protiv ZT, tražeći povećanje davanja po osnovu invalidnine za sedam odsto, na osnovu mišljenja medicinskog veštaka. Takođe je tražio da bude oslobođen plaćanja sudskih troškova.

Podnosilac predstavke je 26. avgusta 1999. podneo dodatne dokaze i tražio je od suda da imenuje nezavisnog lekara-veštaka kako bi utvrdio obim njegovog invaliditeta. Dodatne dokumente i podneske podneo je 13. oktobra 1999. godine, 16. novembra 2000, 27. februara, 9. i 17. aprila i 30. maja 2002. godine.

Ročište na kome je razmatran zahtev podnosioca predstavke za imenovanje lekara-veštaka održano je 7. novembra 2000. Mada je zahtev prihvaćen, lekar-veštak nije imenovan.

Podnosilac predstavke je 23. novembra 2000. podneo dokumente i zahtevao od suda da izda nalog za imenovanje medicinskog veštaka.

Sud je 28. novembra 2000. imenovao medicinskog veštaka poverivši mu zadatak da utvrdi razmere invalidnosti podnosioca predstavke. Veštak je podneo izveštaj 26. aprila 2001. godine.

Podnosilac predstavke je sudu dostavio dodatne dokaze 25. maja 2001. godine i podigao visinu zahteva za još 2,5%.

Podnosilac predstavke je 10. jula 2001. dostavio dodatne dokaze i zahtevao da se od imenovanog sudskog medicinskog veštaka traži i dodatno mišljenje.

Ročište je održano 16. oktobra 2001. godine i sud je tom prilikom odlučio da se od veštaka traže dodatna razjašnjenja.

Sud je ponovo imenovao istog veštaka, 23. novembra 2001. godine, dajući mu uputstvo da podnese dodatno mišljenje.

Veštak je podneo dodatno mišljenje 11. februara 2002. godine i ono je dostavljeno strankama u sporu.

Podnosilac predstavke je 9. aprila i 30. maja 2002. godine uputio zahtev za održavanje ročišta.

Sud je održao ročište 25. septembra 2002. godine i odlučio da će presudu izreći u pismenoj formi.

Pravni zastupnici podnosioca predstavke su 30. decembra 2002. dobili presudu u kojoj je delimično prihvaćen zahtev podnosioca predstavke.

8. Podnosilac predstavke je podneo žalbu 31. decembra 2002. godine. Osiguravajuće društvo ZT je takođe podelo žalbu.

Viši sud u Celju (Višje sodišče v Celju) 19. februara 2004. godine je delimično prihvatilo žalbu podnosioca predstavke. Sud je odlučio da se povisi nivo sredstava

koja se isplaćuju na ime invalidnine i odlučio je da podnosiocu predstavke treba da budu nadoknađeni sudski i ostali troškovi. Sudska odluka je istog dana postala pravosnažna.

Ta presuda je 8. aprila 2004. godine dostavljena pravnim zastupnicima podnosioca predstavke.

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Ustav od 1991. godine

9. Relevantne odredbe Ustava Republike Slovenije (Ustava Republike Slovenije) glase:

Član 23

"Svako ima pravo da svaku odluku koja se tiče njegovih prava, dužnosti i optužbe koja mu se stavlja na teret donese bez nepotrebnog odlaganja nezavisni, nepristrasni sud obrazovan na osnovu zakona. ..."

Član 26

"Svako ima pravo na naknadu štete nanete nezakonitim postupcima lica ili organa koji deluju u službenom svojstvu ili se bave delatnošću u ime države ili lokalnog organa vlasti ili kao nosioci javnih funkcija. ..."

Član 157

O zakonitosti konačnih pojedinačnih odluka državnih ili lokalnih organa vlasti ili nosilaca javnih funkcija u vezi s pravima ili obavezama ili zakonskim ovlašćenjima pojedinaca i organizacija odlučuje sud koji je nadležan za preispitivanje upravnih odluka, ako zakonom nije predviđen neki drugi vid pravne zaštite.

Ako nije predviđen nikakav drugi vid pravne zaštite, sud nadležan za preispitivanje upravnih odluka takođe je ovlašćen da odlučuje o zakonitosti pojedinačnih akata i odluka koje zadiru u ustavna prava pojedinca".

Član 160

"Ustavni sud razmatra:

... ustavne žalbe u kojima su navedeni konkretni akti kojima je prekršeno neko ljudsko pravo ili osnovna sloboda; ...

Ako zakonom nije drugačije predviđeno, Ustavni sud razmatra ustavnu žalbu samo ako su iscrpeni svi ostali pravni lekovi. Ustavni sud odlučuje da li je ustavna žalba prihvatljiva za razmatranje na osnovu zakonom propisanih kriterijuma zakonitosti i postupaka"

B. Zakon o Ustavnom sudu od 1994. godine

10. Relevantne odredbe Zakona o Ustavnom sudu (Zakon o Ustavnom sodišću) glase:

Odeljak 1

"Ustavni sud je najviši organ sudske vlasti za zaštitu ustavnosti, zakonitosti, ljudskih prava i osnovnih sloboda...

Odluke Ustavnog suda su pravno obavezujuće"

Odeljak 50

"Ko god veruje da su njegova/njena ljudska prava i osnovne slobode prekršeni pojedinačnom odlukom državnih ili lokalnih organa vlasti ili zakonodavne vlasti, može, pod uslovima koji su propisani zakonom, podneti ustavnu žalbu Ustavnom sudu.."

Odeljak 51

"Ustavna žalba može se podneti tek pošto se iscrpu svi pravni lekovi.

Pre no što se iscrpu svi pravni lekovi, Ustavni sud može samo izuzetno razmatrati ustavnu žalbu ako je verovatno da će doći do kršenja (nekog ljudskog prava ili osnovnih sloboda) i ako će podnosilac žalbe pretrpeti nenadoknadive posledice usled određenog akta"

C. Praksa Ustavnog suda

11. U odluci od 7. novembra 1996. godine (Up 277/96), Ustavni sud (Ustavno sodišće) stao je na stanovište da su ustavne žalbe po osnovu člana 160 Ustava

Republike Slovenije prihvatljive u slučajevima dugog trajanja postupaka koji su još uvek u toku. Međutim, Sud je saopštio i da je, kako bi se obezbedilo pravo na postupak u skladu sa zakonom u okviru slovenačkog pravnog sistema, jedina adekvatna pravna zaštita koja stoji na raspolaganju ona koja podrazumeva pokretanje tužbe pred upravnim sudom. Ustavna žalba je, po pravilu, prihvatljiva tek pošto je iscrpen taj pravni lek.

12. U svojoj odluci od 7. decembra 2000. godine (Up 73/97) Ustavni sud je zauzeo stav da, onog trenutka kada je sudski postupak okončan, pojedinac više nema pravo da pokrene postupak pred upravnim sudovima žaleći se na dužinu postupka. Iz tih razloga, budući da ovde više nije postojalo nikakvo kršenje koje je trebalo ispraviti, više nije moguće uložiti ni ustavnu žalbu.

13. U svojoj odluci od 17. decembra 2003. godine (Up 85/03-12) Ustavni sud je zastupao mišljenje da, zbog toga što je osnovni postupak okončan, više ne može biti pokrenuta tužba pred upravnim sudom zbog dužine postupka, ali navodna žrtva još uvek ima otvorenu mogućnost da traži naknadu štete u parničnom postupku.

D. Zakon o upravnim sporovima od 1997. godine

14. Zakon o upravnim sporovima iz 1997. godine (Zakon o upravnom sporu) obezbeđuje zaštitu ustavnog prava na suđenje u razumnom vremenskom roku kroz upravni postupak pred Upravnim sudom i, po žalbi, pred Vrhovnim sudom (Vrhovno sodišče). Na osnovu odeljka 2, stav 1 i 2 sud uživa široko diskreciono pravo da svoju odluku prilagodi prirodi prekršenog ustavnog prava, da naloži odgovarajuće pravno zadovoljenje i da odluči o zahtevu podnosioca predstavke za isplatu naknade. Na osnovu odeljka 62 moguće je zahtevati izjavu suda o tome da je povređeno neko pravo zajamčeno članom 23 Ustava i naknadu za eventualno pričinjenu štetu. Pored toga, na osnovu odeljka 69, moguće je tražiti privremenu meru kako bi se sprečilo nanošenje ozbiljne štete ili kako bi se obezbedila zaštita od neposredne pretnje nasiljem.

E. Sudska praksa upravnih sudova

15. U predmetu br. U 836/98, Upravni sud (Upravno sodišče) je 7. marta 2000. godine izrekao zaključak da je u postupku koji je vođen pred Sudom za radne i

socijalne sporove vođen 23 meseca bilo prekršeno pravo na suđenje u razumnom vremenskom roku. Međutim, Vrhovni sud je 18. decembra 2002. godine, postupajući po žalbi, ukinuo tu presudu, pošto je postupak bio okončan u vreme podnošenja žalbe. Ustavni sud je 17. decembra 2002. godine odbacio ustavnu žalbu (br. Up 85/03-12) zbog toga što je postupak o kome je reč bio okončan i navodna žrtva je mogla da traži naknadu u parničnom postupku.

16. Slično tome, u predmetu br. U 148/2002-19, Upravni sud je 21. januara 2003. godine odbacio tužbu u vezi s dužinom postupka zbog toga što je sporni postupak bio okončan ubrzo po podnošenju tužbe. Vrhovni sud je 28. maja 2003. godine u žalbenom postupku potvrdio tu presudu.

17. U predmetu br. U 148/2002-19, Upravni sud je 21. januara 2003. godine odbacio zahtev u kome je bilo navedeno da je prekršeno pravo na suđenje u razumnom vremenskom roku; taj zahtev je bio podnet 18. jula 2002. godine. Odluka Upravnog suda potvrđena je u žalbenom postupku 28. maja 2003. godine. Postupak pred dva stepena sudske nadležnosti trajao je deset meseci i deset dana.

18. U predmetu br. U 459/2003-23, Upravni sud je 7. decembra 2004. godine, u postupku koji je započeo 8. decembra 2003. godine, zaključio da je bilo prekršeno pravo na propisno suđenje. Postupak je trajao nešto manje od godinu dana i to samo u prvom stepenu.

F. Zakonik o obligacijama od 2001. godine

19. Ako je neki sud odgovoran za nepotrebno odlaganje postupka i kašnjenje u postupku i ako je pojedinac usled toga pretrpeo štetu, on može tražiti naknadu od države na osnovu Zakonika o obligacijama od 2001. godine (Obligacijski zakonik). Lice koje traži naknadu štete tada će pre svega morati da dokaže da je došlo do kašnjenja u postupku; drugo, da je pretrpljena šteta i, treće, da postoji uzročno-posledična veza između ponašanja suda i pretrpljene štete. Zakonik, međutim, ne propisuje izričito naknadu na ime nematerijalne štete u takvim slučajevima.

G. Sudska praksa parničnih sudova

20. U presudi od 18. aprila 2001. godine Okružni sud u Ljubljani (Okrožno sodišče v Ljubljani) odobrilo je isplatu naknade štete od oko 3.350 evra (u daljem tekstu: "EUR"). Ta presuda je potvrđena u žalbenom postupku pred Višim sudom u Ljubljani 12. februara 2003. godine.

21. U presudi od 22. januara 2001. godine Okružni sud u Ljubljani je odobrio isplatu naknade štete od skoro 6.700 EUR, ali je taj iznos smanjen 16. decembra 2002. godine u žalbenom postupku koji je vođen pred Višim sudom u Ljubljani na manje od 850 EUR.

H. Zakon o sudovima od 1994. godine

22. Odeljak 3, stav 4 Zakona o sudovima (Zakon o sodiščih) propisuje da sudije odlučuju o pravima i obavezama i krivičnim optužbama nezavisno i nepristrasno i bez nepotrebnog odlaganja.

23. Odeljak 38 Zakona propisuje da će, prilikom određivanja broja sudija koji treba da budu imenovani u određeni sud, Pravosudni savet (Sodni svet) voditi računa o kriterijumima koje je propisao ministar pravde, o prosečnom broju predmeta koje je taj sud obrađivao tokom prethodne tri godine, o očekivanim promenama koje bi mogle uticati na taj broj, kao i o prosečnom broju novih postupaka koji su pokrenuti pred tim sudom u prethodne tri godine. Na osnovu ovog Zakona ministar pravde je ovlašćen da izmeni kriterijume u svetlu složenosti predmeta i promena u načinu na koji se po tim predmetima postupa.

24. Odeljak 72 omogućuje da u slučaju kašnjenja postupka svaka stranka može podneti zahtev za nadzor (nadzorstvena pritožba) predsedniku tog suda. Predsednik suda može tražiti od sudije koji predsedava većem da mu podnese izveštaj o toku postupka i dužan je da u pismenoj formi ukaže sudiji koji predsedava većem na sve nepravilnosti koje eventualno utvrdi. On može da stavi predmet na listu prioriteta ili da utvrdi rokove za radnje u postupku. Ako je kašnjenje prouzrokovano preopterećenošću veća predmetima, predsednik suda može da naloži da se navedeni predmet ili neki drugi predmeti povere drugom sudiji. On takođe može da predloži mere u skladu s odredbama Zakona o sudskoj službi.

25. Ako se zahtev za nadzor podnese Ministarstvu pravde ili predsedniku suda u višoj instanci oni će ga dostaviti predsedniku relevantnog suda i mogu zahtevati da im se podnese izveštaj o merama koje su preduzete kako bi se postupak ubrzao.

26. Ministar pravde ili Pravosudni savet mogu zahtevati od predsednika suda da im podnese izveštaj o svim zahtevima za nadzor koji su upućeni u određenom vremenskom periodu i o merama koje su preduzete kako bi se ti problemi rešili.

27. U skladu s odeljkom 73, predsednik suda u višoj instanci može, na sopstvenu inicijativu ili na zahtev ministra pravde disciplinskom tužiocu ili disciplinskom sudu naložiti pregled poslovanja nekog suda i zaključke koji tim pregledom budu podneti Ministarstvu.

III. REZOLUCIJA KOMITETA MINISTARA SAVETA EVROPE ((2004)3)

28. U okviru paketa mera kojima se jemči efikasnost mehanizma Konvencije, Komitet ministara Saveta Evrope doneo je 12. maja 2004. godine rezoluciju (DH Res. (2004)3) o presudama koje ukazuju na postojanje sistemskog problema. Naglasivši zainteresovanost da se državi o kojoj je reč pomogne da identifikuje osnovne probleme i preduzme neophodne mere (st. 7 preambule) (Komitet ministara tom rezolucijom) poziva sud da "u presudama u kojima utvrđuje da je došlo do kršenja Konvencije identifikuje sistemski problem koji leži u osnovi tog kršenja kao i izvor tog problema, posebno onda kada postoji verovatnoća da sudu bude podneto mnoštvo predstavki u vezi s tim problemom, kako bi se na taj način pomoglo državama da nađu odgovarajuće rešenje i kako bi se pomoglo Komitetu ministara da nadzire izvršenje presuda" (st. I rezolucije). Tu rezoluciju treba tumačiti u kontekstu sve većeg broja predstavki koje se upućuju Evropskom sudu, posebno činjenice da postoji mnoštvo predmeta koji su prouzrokovani istim strukturalnim ili sistemskim uzrokom.

PRAVO

I. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 6, STAV 1 KONVENCIJE

29. Podnosilac predstavke se žalio da dužina postupka nije bila u skladu sa zahtevom "razumnog vremenskog roka", kako je to propisano članom 6, stav 1 Konvencije, koji glasi:

"Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama..., ima pravo na ... raspravu u razumnom roku pred sudom.."

A. Prihvatljivost

1. Podnesci stranaka

a) Država

30. Država je navela da nisu bila iscrpna unutrašnja pravna sredstva u vezi s predstavkom po osnovu člana 6, stav 1 Konvencije, tvrdeći da podnosilac predstavke nije iskoristio sve pravne lekove koje je imao na raspolaganju radi ubrzanja sudskog postupka i/ili zahteva za isplatu naknade štete.

31. Slovenački pravni sistem pruža adekvatne i delotvorne preventivne unutrašnje pravne lekove dok je postupak još u toku, pre svega tužbu pred Upravnim sudom i/ili zahtev za nadzor (nadzorstvena pritožba) koja može biti podržana i tužbom za naknadu štete po okončanju postupka. Pored toga, podnosilac predstavke takođe je imao mogućnost da podnese ustavnu žalbu. Ti pravni lekovi bili su na raspolaganju podnosiocu predstavke i to kako teorijski, tako i praktično.

32. Pravo na suđenje u razumnom vremenskom roku zajemčeno je članom 23 Ustava. Međutim, dok je postupak bio u toku, podnosilac predstavke je propustio da na osnovu člana 157, stav 2 Ustava podnese predstavku na osnovu Zakona o upravnim sporovima iz 1997. godine, kojim je obezbeđena sudska zaštita ustavnog prava na suđenje u razumnom vremenskom roku. Podnosioci zahteva u upravnim postupcima takođe mogu tražiti naknadu štete. Postupci pred upravnim sudovima spadaju u nadležnost Upravnog suda u prvom stepenu i Vrhovnog suda u žalbenom postupku.

33. U podnescima dostavljenim Sudu Država je u podršku svojim argumentima navela primere iz novije sudske prakse upravnih sudova (vidi gore, st. 15-18).

34. Država je sem toga navela da, kada je reč o postupku koji je okončan, član 26 Ustava jemči pravo na naknadu štete prouzrokovane nezakonitim aktima lica koje je postupalo u službenom svojstvu ili se bavilo nekom aktivnošću u ime izvesnog

državnog organa. Pošto je postupak okončan, podnosilac predstavke je mogao da pokrene parnični postupak protiv Države. Sem toga, on je mogao tražiti naknadu štete i neposredno od odgovornog lica ili odgovornog organa.

35. Država je navela da je trenutno u postupku izvestan broj tužbi na ime odštetnih zahteva. Do sada je odšteta za neopravdanu dužinu postupka plaćena u dva slučaja (vidi gore, st. 20-21).

36. Nadalje, pozivajući se na odluku Komisije da se zahtev za nadzor ne može smatrati delotvornim pravnim sredstvom u smislu značenja Konvencije (vidi predmet Majarič protiv Slovenije, br. 28400/95, odluka Komisije od 3. decembra 1997. godine) Država je navela da se u skladu s izmenama i dopunama Zakona o sudovima od 1994. godine koje su stupile na snagu 2000. godine zahtev za nadzor sada dobio traženi nivo delotvornosti.

37. Pored toga, Država je istakla da podnosilac predstavke nije uputio ustavnu žalbu Ustavnom sudu u skladu sa članom 160 Ustava, posle iscrpljivanja svih unutrašnjih pravnih lekova. Ustavna žalba je, u načelu, mogla biti uložena tek po okončanju upravnog postupka ili parničnog postupka.

38. Pozivajući se na presudu u predmetu Silver and Others v. the United Kingdom, Država je tvrdila da iako nema nijednog jedinog pravnog leka koji sam po sebi može u potpunosti zadovoljiti zahteve člana 13, zbir tih pravnih lekova koje pruža unutrašnje pravo može ispuniti te zahteve (vidi Silver and Others v. the United Kingdom, presuda od 25. marta 1983, Serija A br. 61, st. 113). Prema tome, ukupni zbir pravnih lekova koje je podnosilac predstavke imao na raspolaganju može da se smatra delotvornim.

39. Država je, konačno, tvrdila da to što podnosilac predstavke nije iskoristio nijedan od navedenih pravnih lekova znači da on nije iscrpeo unutrašnje pravne lekove u smislu u kome to nalaže član 35 Konvencije.

b) Podnosilac predstavke

40. Pravni zastupnici podnosioca predstavke koji zastupaju i druge podnosiocce predstavki u gotovo četiri stotine predmeta koji se odnose na dužinu trajanja postupka i čekaju da budu razrešeni pred Sudom, osporili su navode države. Oni su naveli neke primere predmeta u kojima su stranke u postupku iskoristile sva raspoloživa pravna sredstva, dakle i zahtev za nadzor, tužbu upravnim sudovima, zahtev za odštetu i ustavnu žalbu u kojoj su naveli da je prekršeno njihovo pravo na suđenje u razumnom roku. Oni su tvrdili da je dužina postupka bila prekomerna u svim pomenutim predmetima (na primer, u jednom slučaju parnica je trajala skoro devet godina u dva stepena sudske nadležnosti) i da pravni lekovi koji stoje na raspolaganju nisu, zapravo, ni od kakve koristi, zato što se zahtevi za odštetu uglavnom odbijaju i sudovi utvrđuju da nije bilo nikakvog kršenja. Sem toga, pravni zastupnici su tvrdili da je većina postupaka koji se vode pred slovenačkim sudovima prekomerno duga, uključujući tu i sve one sudske postupke u kojima su, kako tvrdi Država, primenjena delotvorna pravna sredstva.

2. Procena Suda

a) Opšta razmatranja

41. Sud, najpre, ponavlja da je zahvaljujući članu 1 (koji glasi: "Visoke strane ugovornice jemče svakome u svojoj nadležnosti prava i slobode određene u Delu I ove Konvencije") prvenstvenu odgovornost za primenu i sprovođenje zajamčenih prava i sloboda snose nacionalne vlasti. Prema tome, mehanizam predstavke Sudu je supsidijaran u odnosu na nacionalni sistem očuvanja ljudskih prava. Taj supsidijarni karakter oličen je u članovima 13 i 35, stav 1 Konvencije.

42. Cilj člana 35, stav 1, kojim je propisano pravilo o iscrpljivanju unutrašnjih pravnih lekova, jeste da se stranama ugovornicama pruži mogućnost da isprave stanje nastalo kršenjem odredaba pre no što se na to kršenje ukaže u predstavi koja će biti upućena Sudu (vidi *Selmouni v. France* (GC), br. 25803/94, st. 74, ECHR 1999-V i *Kudla v. Poland* (GC), br. 30210/96, st. 152, ECHR 2000-XI). Pravilo u članu 35, stav 1 temelji se na pretpostavci oličenoj u članu 13 (sa kojim je tesno povezan) da postoji delotvorno pravno sredstvo koje se može koristiti ukoliko je prekršeno neko od individualnih prava zajamčenih Konvencijom (ibid).

43. Uobičajeni postupak u skladu sa članom 35 bio bi da podnosilac predstavke iskoristi sva pravna sredstva koja mu stoje na raspolaganju i koja su dovoljna da se ispravi stanje u vezi s navodnim kršenjima prava. Postojanje takvih pravnih lekova mora biti u dovoljnoj meri verovatno ne samo u teorijskom, već i u praktičnom

smislu, pošto u protivnom ona nisu dostupna ni delotvorna, kako se to nalaže tim članom (vidi, između ostalih pravnih autoriteta, predmete *Belinger v. Slovenia* (dec.), br. 42320/98, 2. oktobra 2001; *Vernillo v. France*, presuda od 20. februara 1991, Serija A br.198, str.11-12, st.27).

44. Država koja tvrdi da nisu iscrpeni svi pravni lekovi dužna je da pokaže sudu da je u relevantnom vremenu postojao delotvorni pravni lek i u teorijskom i u praktičnom smislu, odnosno da je taj pravni lek bio dostupan, da je pomoću njega bilo moguće obezbediti ispravku u vezi sa žalbom podnosioca predstavke i da je taj pravni lek morao pružati razumne izgleda za uspeh (vidi presudu u predmetu *Akdivar and Others v. Turkey*, od 16. septembra 1996, Reports 1996-IV, str. 1211, st. 68). Iako se može pokazati da svaki od tih pravnih lekova nije sam po sebi delotvoran, ukupni zbir svih pravnih lekova koji stoje na raspolaganju može ispuniti kriterijume propisane Konvencijom (vidi već navedeni predmet *Silver and Others*, st. 113; *Chahal v. the United Kingdom*, presuda od 15. novembra 1996, Reports 1996-V, st. 145). Kada je zadatak tog tereta dokazivanja ispunjen, onda je podnosilac predstavke dužan da dokaže da su pojedinačni pravni lekovi ili njihov ukupni zbir na koji je Država ukazivala već bili iscrpeni ili da su iz nekog razloga bili neadekvatni i nedelotvorni u konkretnim okolnostima predmeta, ili pak da su postojale specijalne okolnosti koje ga oslobađaju tog zahteva (vidi *Horvat v. Croatia*, br. 51585/99, st. 39, ECHR 2001-VIII).

45. Konačno, Sud je još ranije izneo mišljenje da se pravilo o iscrpljivanju unutrašnjih domaćih pravnih lekova mora primenjivati uz izvestan stepen fleksibilnosti i bez prekomernog formalizma (vidi *Cardot v. France*, presuda od 19. marta 1991, Serija Abr.200, str.18, st.34).

46. U ovom predmetu Sud treba da odluči da li se tužba za upravni spor, zahtev za odštetu u parničnom postupku, zahtev za nadzor i ustavna žalba, sagledani ponaosob ili zajedno, mogu ili ne mogu smatrati delotvornim pravnim lekovima u smislu značenja člana 35 Konvencije.

b) Upravni spor

47. Sud prvo uočava da su argumenti koje Država iznosi u vezi s delotvornošću postupka u skladu sa zakonom o upravnim sporovima iz 1997. godine još ranije u velikoj meri odbacivani (vidi gore navedeni predmet *Belinger*). Odbacujući

pozivanje Države na neiscrpeljivanje domaćih pravnih lekova, Sud je ukazao na značajan zaostatak predmeta pred nadležnim sudovima i pitao se da li je preventivno pravno sredstvo zaista bilo na raspolaganju, ističući da, zbog odsustva relevantnih primera, i dalje postoji neizvesnost u pogledu delotvornosti tih unutrašnjih pravnih lekova (ibid).

48. Prema mišljenju Suda, sudska praksa na koju se Država poziva još uvek ne pruža dosledan osnov na kome bi se mogla razmatrati i oceniti delotvornost tog unutrašnjeg pravnog leka.

49. Međutim, u dva nedavna predmeta na koje je ovde već ukazano (vidi st. 17-18) upravni sudovi su odluku doneli u relativno kratkom vremenskom roku (samo nešto više od 10 meseci pred dva stepena sudske nadležnosti u jednom slučaju, odnosno manje od godinu dana pred jednim stepenom sudske nadležnosti u drugom predmetu) i to tako što su u jednom predmetu odbili zahtev, dok su u drugom utvrdili da se povreda dogodila. Nije precizirano da li je u ovom drugom slučaju presuda Upravnog suda imala ikakvog uticaja na dužinu osnovnog postupka ili se samo radilo o dosuđivanju nadoknade za prouzrokovanu štetu. Ovi predmeti mogu biti shvaćeni kao korak u ispravnom pravcu, barem kada je reč o postupcima koji su još u toku.

50. Međutim, u dva druga predmeta na koja se Država pozvala, presude u prvom stepenu u kojima je utvrđeno da je prekršeno pravo na suđenje u razumnom vremenskom roku i u kojima je odobrena naknada štete žrtvama tog kršenja potom su, u žalbenom postupku, bile odbačene, uz obrazloženje da su postupci bili zaključeni u vreme kada su presude izricane.

51. Država do sada nije uspela jasno da dokaže, u meri u kojoj bi time zadovoljila Sud, da presude i odluke upravnih sudova zaista ubrzavaju nepotrebno duge postupke ili omogućuju da se nadoknadi šteta naneta kršenjima prava na brzo suđenje; ovde je reč o onim kršenjima koja su se već dogodila.

52. Konstatujući dalje da u Zakonu o upravnim sporovima nisu unete nikakve značajnije izmene i dopune posle odluke u predmetu Belinger i imajući na umu koliki je broj predmeta koji su se nagomilali pred slovenačkim sudovima, Sud ne

vidi nijedan razlog zbog koga bi se odrekao svog zaključka iznetog u predmetu Belinger u vezi s efikasnošću upravnog spora koji se vodi pred upravnim sudovima.

53. Slovenačka sudska praksa i primeri koji su iz nje navedeni nisu dovoljno ubedljivi da mogu da izmene mišljenje Suda o tome da, kako sada stoje stvari, pokretanje upravnog postupka pred upravnim sudovima ne obezbeđuje delotvorno pravno zadovoljavanje u predmetima koji se odnose na prekomernu dužinu postupka.

c) Odštetni zahtev

54. Sud takođe priznaje da je, onog trenutka kada je postupak bio okončan, podnosilac predstavke mogao imati mogućnost da uputi odštetni zahtev zbog kršenja prava na suđenje u razumnom vremenskom roku u smislu člana 26 Konvencije.

55. Međutim, kada je reč o prihvatljivosti ove predstavke, Sud podseća da je postupak o kome je reč još uvek trajao pred domaćim sudovima na dan kada je predstavka upućena ovom Sudu. Iz tih razloga, podnosilac predstavke nije u tom trenutku mogao da uputi odštetni zahtev (vidi, *mutatis mutandis*, *Mifsud v. France* (dec.), (GC), br. 57220/00, st. 17, ECHR 2002VIII). Ipak, Sud će razmotriti taj unutrašnji pravni lek kako bi odgovorio na argumente koje je Država iznela u vezi s delotvornošću svih postojećih pravnih lekova.

56. Sud ponavlja da je i ranije odbacio argumentaciju koju je Država iznela pozivajući se na neiscrpljivanje unutrašnjih pravnih lekova u vezi s delotvornošću odštetnog zahteva u parnici zbog toga što nisu bili navedeni nikakvi primeri (vidi *Predojević, Prokopović, Prijović and Martinović v. Slovenia* (dec.), br. 43445/98, 49740/99, 49747/99 i 54217/00, 9. decembar 2004).

57. Sud je, takođe, ukazao na to da primeri iz sudske prakse koje je Država predočila pokazuju da je u dva slučaja dodeljena naknada štete na osnovu člana 26 Ustava zbog prekomerne dužine postupaka koji su već bili okončani.

58. Međutim, na osnovu Zakonika o obligacijama, pojedinac koji traži naknadu štete mora, prvo, da dokaže da je došlo do odlaganja u postupku; drugo, mora da dokaže da je šteta već pričinjena; i, treće, mora da dokaže da je postojala uzročno-posledična veza između te štete i ponašanja suda.

59. Prema tome, u građanskopravnom postupku koji se vodi po odštetnom zahtevu neki sud može u načelu utvrditi da nepotrebno dugi postupak koji je već okončan predstavlja uzrok štete koju je pretrpeo tužilac i može mu, na osnovu tog zaključka, dodeliti naknadu štete. Međutim, Država nije jasno ukazala na to da li se u takvom postupku može presudom dodeliti naknada za nematerijalnu štetu. U svakom slučaju odštetni zahtev neće imati nikakvog uticaja na dužinu onih postupaka koji su bili još u toku kada je taj zahtev podnet.

60. Iako primećuje znake pozitivnog razvoja u primerima iz sudske prakse koje je Država predočila, Sud i dalje nije uveren da odštetni zahtev može suštinski obezbediti delotvorno pravno zadovoljenje onda kada je osnovni postupak već okončan.

d) Zahtev za nadzor

61. Sud se takođe bavio i pitanjem delotvornosti zahteva za nadzor u skladu sa članom 72 Zakona o sudovima i utvrdio je da je to pravni lek koji postoji u okviru sudske administracije, a ne u okviru sudskog sistema (vidi već navedene primere Majarič i Belinger).

62. Ipak, Sud priznaje da su promene u postupku zahtevanja nadzora koje su izvršene izmenama i dopunama usvojenih 2000. i 2004. godine važne i zaključuje da bar u teoriji taj revidirani postupak za nadzor može doprineti ubrzanju sudskog postupka.

63. Mada je Država tvrdila da je takav pravni lek delotvoran i u praksi, ona nije navela nijedan jedini primer kada je neki podnosilac predstavke uspeo da ubrza sudski postupak oslanjajući se na tu proceduru. Pored toga, očigledno je da zahtev za nadzor i postupak koji se po njemu vodi nemaju nikakve obavezujuće posledice po sud o kome je reč. (vidi predmet Hartman v. Czech Republic, br. 53341/99, st. 83, ECHR 2003-VIII). Štaviše, budući da nije postojalo pravo na žalbu, ovaj pravni

lek ne može imati nikakav značajan uticaj na ubrzanje postupka u celini (vidi, *mutatis mutandis*, *Holzinger v. Austria* (no. 1), br. 23459/94, st. 22, ECHR 2001-I).

64. Prema tome, baš kao i upravni sporovi pred upravnim sudovima i odštetni zahtev, ni zahtev za nadzor ne može se smatrati delotvornim pravnim lekom u smislu Konvencije.

e) Ustavna žalba

65. Konačno, Sud naglašava da ustavna žalba, u načelu, može biti uložena tek pošto su iscrpna sva unutrašnja pravna sredstva, što znači upravni spor i parnični postupak za odštetni zahtev. U predmetu *Belinger* Sud je utvrdio da je delotvornost ustavne žalbe problematična već i s obzirom na verovatnu dužinu tog kombinovanog postupka. Budući da Država nije predočila nikakav novi materijal u vezi s ustavnom žalbom, Sud smatra da, kako zasad stoje stvari, ustavna žalba ne može biti smatrana delotvornim pravnim lekom (vidi, takođe, već navedeni predmet *Hartman*, st. 83).

f) Zaključak

66. U svetlosti svega navedenog, Sud sada mora da razmotri da li zbir svih tih postupaka predstavlja ili ne predstavlja delotvorno pravno sredstvo koje mora biti iscrpno po članu 35, stav 1.

67. Sud priznaje argument Države da čak i kada jedan pravni lek, zasebno uzev, ne ispunjava u potpunosti zahteve "delotvornosti", ukupni zbir svih pravnih lekova koji su zajamčeni na osnovu unutrašnjeg prava može ispunjavati taj zahtev. Zato je neophodno da se u svakom predmetu utvrdi da li su pravni lekovi koji su stajali na raspolaganju strankama u sporu "delotvorni" u tom smislu da ili sprečavaju navodno kršenje ili dalji nastavak tog kršenja, ili pak u tom smislu što obezbeđuju odgovarajuće pravno zadovoljenje i ispravku svakog kršenja koje se već dogodilo (vidi već navedeni predmet *Kudla*, st. 158).

68. Konvencija zato pruža alternativu: pravni lek je delotvoran ako se može iskoristiti ili za ubrzanje odluka sudova koji se tim predmetom bave, ili u tom smislu da stranci u sporu obezbedi adekvatno pravno zadovoljenje za odlaganja koja su se

već dogodila (vidi već navedeni predmet Mifsud, st. 17, kao i Hartman, takođe već naveden, st. 81).

69. Kao što je već istaknuto, u okviru unutrašnjih pravnih lekova na koje se Država pozvala, moguće je da bude uložen zahtev za nadzor u kombinaciji s pokretanjem upravnog spora pred upravnim sudovima ili neposredno po pokretanju takvog spora, ali to nije dovoljno da se isprave odlaganja u postupku. Pored toga, kao što je već naglašeno, Država nije dokazala da postupak pokretanja odštetnog zahteva može pružiti naknadu nematerijalne štete, dok ustavna žalba može biti podneta tek pošto su svi ostali pravni lekovi već bili iscrpeni. Konačno, Država nije pokazala kako kombinovana upotreba pomenutih pravnih lekova može ubrzati njihovu delotvornost.

70. Tamo gde pojedinac prvo podnese tužbu upravnom sudu u nastojanju da pokrene upravni spor, a ta tužba bude odbačena na osnovu toga što je osnovni postupak okončan, pa se onda od njega zahteva da uputi odštetni zahtev ne bi li dobio naknadu štete, postavlja se još jedno pitanje. Povrh činjenice da se od podnosioca tužbe tu zahteva da pokrene dva niza postupaka, postoji jedan ozbiljniji problem koji može iskrsnuti u takvim slučajevima: to je verovatno prekomerno trajanje kombinovanog postupka. Između ostalog, posebnu bi pažnju trebalo obratiti na brzinu samog postupka po pravnom leku, budući da postoji mogućnost da pravni lek bude smatran neadekvatnim jer se ne može isključiti ova prekomerna dužina trajanja postupka (vidi Doran v. Ireland, br. 50389/99, st. 57, ECHR 2003-X). Ako bi se od podnosioca predstavke tražilo da iscrpi oba pravna leka, to bi predstavljalo stavljanje nerazumnog tereta na njega.

Stoga, Sud zaključuje da bi ocena da je zbir svih pravnih lekova u okolnostima ovih predmeta delotvoran bila u suprotnosti s načelima i duhom Konvencije.

71. Usled svega navedenog, Sud ne smatra da su pomenuti pravni lekovi ili njihov zbir nešto što se može smatrati delotvornim pravnim lekom u okolnostima ovog slučaja. Zato se mora odbaciti prethodni prigovor Države.

B. Suština spora

72. Država je navela da je postupak bio komplikovan zbog činjenice da je bilo neophodno imenovati sudskog medicinskog veštaka kako bi utvrdio stepen

invalidnosti podnosioca predstavke. Sudovi su postupke sve vreme vodili u skladu sa svojim zakonom utvrđenim nadležnostima i, imajući na umu o čemu se tu radi, konkretno o jednom malom povećanju odštete na ime invalidnosti, predmet nije mogao da dobije prioritetni tretman.

73. Postupak je počeo 30. decembra 1998. godine, kada je podnosilac predstavke podneo prvi zahtev prvostepenom sudu u Celju, a okončan je 8. aprila 2004. godine, kada je pravnim zastupnicima podnosioca predstavke dostavljena odluka Višeg suda u Celju. Ukupno trajanje postupka iznosilo je, prema tome, pet godina, tri meseca i devet dana za dva stepena sudske nadležnosti, od čega četiri godine i jedan dan u prvom stepenu.

74. Sud ponavlja da se o razumnosti dužine trajanja postupka mora odlučivati u svetlosti okolnosti datog predmeta i uz vođenje računa o sledećim kriterijumima: složenost predmeta, ponašanje podnosioca predstavke i nadležnih vlasti, kao i to šta za podnosioca predstavke taj spor zapravo znači (vidi, između ostalih autoriteta, *Frydender v. France* (GC), br. 30979/96, st. 43, ECHR 2000-VII).

75. Mada je za odlučivanje u ovom predmetu bilo neophodno mišljenje medicinskog veštaka, Sud smatra da to ni u proceduralnom, ni u faktičkom smislu nije predstavljalo stvar od izuzetne složenosti. Samim tim, tvrdnja Države da je ovaj predmet bio u izvesnoj meri složen ne može opravdati to što je dužina trajanja postupka u prvom stepenu iznosila četiri godine i jedan dan. Sem toga, argument koji Država navodi kada kaže da su sudovi u svim stepenima postupali u skladu s unutrašnjim pravom ne može se prihvatiti budući da su, na primer, postupci zapali u ćorsokak u periodu koji je trajao više od godinu dana i 10 meseci, između 30. decembra 1998. kada je tužba prvi put podneta i 7. novembra 2000. kada je održano prvo ročište.

76. Kada je reč o ponašanju podnosioca predstavke, mada bi se neki periodi kašnjenja mogli njemu pripisati, Sudu nisu predloženi nikakvi dokazi koji bi ukazali na to da je podnosilac predstavke na iole bitan način trajao na dužinu trajanja postupka.

77. Tačno je, međutim, da je svota novca koju je podnosilac predstavke tražio bila relativno mala.

78. Pošto je razmotrio sav materijal koji mu je dostavljen, Sud zaključuje da Država nije predočila nijednu činjenicu niti argument koji bi mogao da ga ubedi da je postupak po ovom predmetu obavljen u razumnom vremenskom roku.

79. Po mišljenju Suda, ukupna dužina postupka u ovom predmetu bila je prekomerna i nije ispunila zahtev "razumnog vremenskog roka". Posebno je prekomerna bila dužina trajanja postupka pred prvostepenim sudom, jer je ona iznosila nešto više od četiri godine, što nikako nije u skladu sa standardima uspostavljenim na osnovu jurisprudencije Suda (vidi, na primer, A. P. v. Italy (GC), br. 35265/97, 28. jul 1999).

Iz tih razloga, u ovom predmetu je prekršen član 6, stav 1 Konvencije.

II. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 13 KONVENCIJE

80. Podnosilac predstavke je u predstavljenici naveo da su pravni lekovi koji stoje na raspolaganju u Sloveniji kada je reč o predmetima u vezi s dužinom postupka nedelotvorni. U suštini, on se oslonio na član 13 Konvencije koji glasi:

"Svako kome su povređena prava i slobode predviđeni u (ovoj) Konvenciji ima pravo na delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima, bez obzira jesu li povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu"

A. Prihvatljivost

81. Sud ponovo ističe da je u presudi u predmetu Kudla v. Poland zastupao stav da član 13 Konvencije "jemči delotvorni pravni lek pred domaćim vlastima zbog navodnog kršenja zahteva koji proističu iz člana 6, stav 1 o suđenju u razumnom vremenskom roku" (vidi navedenu presudu u predmetu Kudla, st. 156).

82. Sud smatra da ovaj deo predstavke pokreće pitanja koja su vezana za činjenično stanje i pravo prema Konvenciji, a da je ta pitanja moguće rešiti tek pošto se ispita suština spora. Sud stoga zaključuje da ova predstavka nije očigledno neosnovana u smislu člana 35, stav 3 Konvencije.

83. Nisu utvrđeni nikakvi drugi osnovi za proglašenje predstavke neprihvatljivom.

B. Suština spora

84. Država je navela da je prema slovenačkom sistemu pravnih lekova u sporovima zbog dužine postupka moguće ne samo ubrzati postupak, već i naknaditi bilo kakvu pretrpljenu štetu (vidi gore, st. 30-39). Ti lekovi su, kako je tvrdila Država bili i ostali delotvorni i u teorijskom i u praktičnom smislu.

85. Podnosilac predstavke je taj argument osporio.

86. Sud ponavlja da standardi člana 13 zahtevaju od strane ugovornice da jemči unutrašnje pravne lekove koji će omogućiti nadležnoj domaćoj vlasti da se pozabavi suštinom relevantne predstavke prema Konvenciji i da izrekne dodeljivanje odgovarajućeg pravnog zadovoljenja, iako je tačno da strane ugovornice imaju izvesna diskreciona prava u pogledu načina na koji će ispunjavati svoje obaveze proistekle iz te odredbe (vidi već navedeni predmet Chahal, st. 145).

87. U ovom predmetu, Država nije dokazala da je upravni spor, odštetni zahtev, zahtev za nadzor ili ustavna žalba nešto što se može smatrati delotvornim pravnim sredstvom (vidi gore, st. 47-65). Na primer, kada pojedinac pokrene upravni spor tvrdeći da je povređeno njegovo pravo na suđenje u razumnom vremenskom roku dok je osnovni postupak još uvek u toku, on može opravdano očekivati da se upravni sud pozabavi suštinom njihove tužbe. Međutim, ako je osnovni postupak okončan pre no što je sud imao vremena to da učini, on će odbaciti tužbu. Konačno, Sud je takođe zaključio da se posmatrani zbirno, svi pravni lekovi u okolnostima ovog predmeta, ne mogu smatrati delotvornim pravnim lekom (vidi gore, st. 69-71).

88. Prema tome, u ovom slučaju je bio prekršen član 13 Konvencije.

III. PRIMENA ČLANA 46 KONVENCIJE

89. Član 46 Konvencije glasi:

"1. Visoke strane ugovornice preuzimaju obavezu da se povinuju pravosnažnoj presudi Suda u svakom predmetu u kome su stranke.

2. Pravosnažna presuda Suda dostavlja se Komitetu ministara koji nadgleda njeno izvršenje"

90. Sud primećuje da podnosilac predstavke navodi kako sudski postupci u tuženoj državi po pravilu ne ispunjavaju zahteve "razumnog vremena". Zabrinutost Suda temelji se na opažanjima koja je on sam izneo u svojoj odluci u predmetu Belinger u vezi s kašnjenjem sudskih postupaka u Sloveniji (vidi gore, st. 47).

91. S obzirom na trajno zaostajanje i prenatrpanost slovenačkih sudova, na šta ukazuju i najnoviji statistički podaci vezani za rad sudova koje je objavilo Ministarstvo pravde tužene države, jasno je da je dužina sudskog postupka i dalje veliki problem u Sloveniji. Pored toga, Država je, uz pomoć Vrhovnog suda predočila 2002. godine dokument u kome je priznala da postoje kašnjenja u sudskim postupcima. Evropska komisija je donela sličan zaključak u svom najnovijem izveštaju o spremnosti Slovenije da se u potpunosti uključi u Evropsku uniju; izveštaj je objavljen u novembru 2003. godine. Sem toga, slovenački ombudsman za ljudska prava konstatovao je u svom izveštaju za 2004. godinu da dužina trajanja sudskih postupaka predstavlja najozbiljniji problem s kojim se suočava slovenačko pravosuđe.

92. Konačno, Sud se ne može oglušiti o činjenicu da je dobio oko 500 predstavki protiv Slovenije koje su sve do jedne vezane upravo za dužinu sudskog postupka.

93. Iz zaključaka Suda proizlazi da kršenje prava ovog podnosioca predstavke na raspravu u razumnom vremenskom roku nije izolovani incident, već se pre može reći da je reč o sistemskom problemu koji je prouzrokovan neadekvatnim zakonskim rešenjima i neefikasnošću u delovanju sudskog sistema. Taj problem i dalje predstavlja opasnost za svako lice koje se odluči na sudsku zaštitu svojih prava.

94. Tužena Država je time što je postala visoka strana ugovornica Evropske konvencije o ljudskim pravima preuzela obavezu da će svakome ko je u njenoj nadležnosti zajamčiti prava i slobode definisane u prvom delu Konvencije. U suštini,

države imaju opštu obavezu da rešavaju probleme koji dovode do toga da Sud zaključi da je prekršena Konvencija. Stoga bi upravo ovo trebalo da bude osnovni cilj tužene države.

95. Ako se kršenja prava iz Konvencije budu i dalje događala, tužena Država će morati da u okviru svog pravnog sistema obezbedi mehanizme za delotvorno ispravljanje kršenja prava Konvencije (vidi gore, st. 41-42).

96. Sud je u ovom predmetu zaključio da tužena Država nije ispunila svoje obaveze prema Konvenciji, to jest, nije podnosiocu predstavke omogućila suđenje koje bi bilo okončano u razumnom vremenskom roku, niti mu je obezbedila delotvorni pravni lek za to kršenje.

97. Što se tiče finansijskih posledica koje bi tužena Država mogla da snosi zbog toga što je utvrđeno da je u ovom predmetu povredila Konvenciju, Sud ponavlja da su se članom 46 visoke strane ugovornice obavezale da će poštovati izvršne presude Suda u svakom predmetu u kome su stranke, kao i da će izvršenje presuda nadzirati Komitet ministara Saveta Evrope. Iz toga, između ostalog, sledi da presuda u kojoj Sud utvrdi da je prekršeno neko pravo zajamčeno Konvencijom predstavlja pravnu obavezu za tuženu Državu, i to ne samo u tom smislu što će drugoj, oštećenju stranci platiti određenu svotu novca koja joj bude dosuđena u smislu pravičnog zadovoljenja prema članu 41, već i da, pod nadzorom Saveta ministara, izabere opšte i/ili, ako je potrebno, pojedinačne mere koje će primeniti u okviru svog unutrašnjeg pravnog poretka ne bi li ispunila svoje pravne obaveze na temelju člana 46 Konvencije, pod uslovom da su te mere u skladu sa zaključcima navedenim u presudu Suda (vidi Scozzari and Giunta v. Italy (GC), br. 39221/98 i 41963/98, st. 249, ECHR 2000-VIII; Broniowski v. Poland (GC), br. 31443/96, st. 192, 22. jun 2004).

98. Sud je uočio neke od slabosti pravnih lekova koje jemči tužena Država (vidi gore, st. 47-71, 87-88), a istovremeno je priznao da neki nedavni događaji pokazuju da ima izvesnih ubedljivih poboljšanja. Da bi se sprečila buduća kršenja prava na raspravu u razumnom vremenskom roku, Sud želi da ohrabri tuženu Državu da ili izmeni i dopuni postojeći spektar pravnih lekova, ili da mu doda nove pravne lekove, kako bi se obezbedilo stvarno delotvorno popravljjanje stanja koja nastaju usled kršenja tog prava. Karakteristične odlike delotvornog pravnog leka mogu se naći u jurisprudenciji Suda koja je citirana i u ovoj presudi.

IV. PRIMENA ČLANA 41 KONVENCIJE

99. Član 41 Konvencije glasi:

"Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili Protokola uz nju, a unutrašnje pravo visoke strane ugovornicu u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci".

A. Šteta

100. Podnosilac predstavke je tražio da mu bude isplaćeno 5.000 EUR na ime nematerijalne štete.

101. Država je taj zahtev osporila.

102. Sud smatra da je podnosilac predstavke sigurno pretrpeo nematerijalnu štetu. Rešavajući na pravičnoj osnovi, Sud mu dosuđuje isplatu od 3.200 EUR.

B. Sudski i ostali troškovi

103. Podnosilac predstavke koga je zastupao advokat, takođe je tražio da mu se isplati otprilike 965 EUR za sudske i ostale troškove koje je imao na Sudu, u vezi s podnošenjem tužbe i odgovorom na navode Države.

104. Država je taj zahtev osporila, ali je prepustila Sudu diskreciono pravo da o tome odluči u slučaju da on utvrdi da je ipak prekršeno jedno pravo po osnovu Konvencije.

105. U skladu s jurisprudencijom Suda, podnosilac predstavke ima pravo na povraćaj troškova samo ako se pokaže da je on te troškove stvarno snosio i da su bili neophodni i da su bili razumni u pogledu iznosa. U ovom predmetu, imajući na umu informacije o imovinskom stanju podnosioca predstavke i kriterijume koji su ovde već navedeni, Sud smatra da je razumno da odobri isplati zahtevane svote u punom iznosu.

C. Važeća kamatna stopa

106. Sud smatra da je primereno da se kamatna stopa temelji na srednjoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke, kojoj bi trebalo dodati još tri procentna poena.

IZ TIH RAZLOGA, SUD:

1. Proglašava jednoglasno da je predstavka prihvatljiva;
2. Zaključuje jednoglasno da je prekršen član 6, stav 1 Konvencije;
3. Zaključuje jednoglasno da je prekršen član 13 Konvencije;
4. Zaključuje sa šest glasova prema jednome da je povreda prava na koju je upravo ukazano proistekla iz slabog funkcionisanja unutrašnjeg prava i prakse;
5. Zaključuje sa šest glasova prema jednome da tužena Država mora kroz odgovarajuće pravne mere i upravnu praksu obezbediti pravo na suđenje u razumnom vremenskom roku;
6. Zaključuje jednoglasno
 - (a) da je tužena Država dužna da plati podnosiocu predstavke, u roku od tri meseca od dana kada ova presuda postane pravosnažna u skladu sa članom 44, stav 2 Konvencije,
 - i. 3.200EUR (trihiljadestotine evra) na ime nematerijalne štete,
 - ii. 965 EUR (devet stotina šezdeset pet evra) na ime sudskih i ostalih troškova,
 - iii. svaki porez koji bi eventualno mogao biti naplativ;
 - (b) da se po isteku navedenog perioda od tri meseca do konačne isplate mora zaračunavati kamatna stopa koja će odgovarati srednjoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke uvećanoj za tri procentna poena;
7. Odbija jednoglasno ostatak zahteva podnosioca predstavke za pravično zadovoljenje.

Sročeno na engleskom i obavešteno pismenim putem 6. oktobra 2005, u skladu s pravilom 77, stavovi 2 i 3 Poslovnika Suda.

Vinsent Berger
Hedigan

Džon

Sekretar Suda

Predsednik

U skladu sa članom 45, stav 2 Konvencije i pravilom 74, stav 2 Poslovnika Suda uz presudu se prilaže i delimično nesaglasno mišljenje g. Zagrebelskog.

Dž. H.

V. B.

DELIMIČNO NESAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE ZAGREBELSKOG

Saglasan sam s mišljenjem Suda o zaključku da je prekršen član 6, stav 1 i član 13 Konvencije, ali nisam u stanju da se saglasim s većinom svojih kolega koji su zaključili da "tužena Država mora kroz odgovarajuće pravne mere i upravnu praksu obezbediti pravo na suđenje u razumnom vremenskom roku" (st. 5 operativnog dela presude). Moje neslaganje nema veze s tim što u Sloveniji, kao i u jednom broju drugih zemalja koje su članice Saveta Evrope postoji sistemski problem onakav kakav je opisan u stavovima 91-93 ove presude. Taj problem je izuzetno ozbiljan, zbog toga što je dovedena u pitanje vladavina prava.

Ovaj predmet je mogao podstaći Sud da zaključi, kao što je učinio u predmetu *Bottaazzi v. Italy* ((GC), br. 34884/97, st. 22, ECHR 1999-V) da postoji "praksa koja nije u saglasnosti s Konvencijom". Međutim, po mom mišljenju, ovo nije bio pogodan predmet za donošenje još jedne presude nalik na presudu u predmetu *Broniowski v. Poland* (no. 31443/96, ECHR 2004-).

Pre svega, po mom mišljenju je od ključnog značaja da onda kada neko veće zaključi da bi u datom predmetu bila pogodna presuda nalik na presudu u predmetu *Broniowski*, taj predmet bude ustupljen Velikom veću. Nema nikakve sumnje u to da je posebno važno da jurisprudencija Suda kada je reč o ovakvoj vrsti presuda bude konzistentna. Sem toga, ustupanje nadležnosti Velikom veću najbolji je način da se tuženoj državi dopusti da u celosti razmotri taj "sistemski problem" i moguća rešenja koja su za njegovo otklanjanje potrebna.

Kada je reč o suštini spora, čini mi se da način zaključivanja koji je obrazložen u presudi stvara izvestan stepen pometnje između potrebe za sprečavanjem i za izbegavanjem kršenja prava na suđenje u razumnom vremenskom roku i potreba da se na nacionalnom nivou obezbedi mehanizam delotvornog ispravljanja takvih kršenja. Međutim, stav 5 operativnog dela presude ne odnosi se na potrebu za modifikovanjem nacionalnog sistema kako bi se uveo delotvorni pravni lek za kršenje navedenog prava. Da je to bio slučaj, verovatno ne bih imao nikakvog razloga da se s nečim u presudi ne složim, budući da su u ovoj tački čini se ispunjeni svi uslovi da se slovenačkom pravnom sistemu izrekne presuda nalik na onu u predmetu Broniowski (vidi st. 41-70 presude).

Stav 5 se, međutim, neposredno odnosi na pravo na suđenje u razumnom vremenskom roku i ukazuje Državi da mora uvesti "odgovarajuće pravne mere i administrativnu praksu (kako bi) zajamčila pravo na suđenje u razumnom vremenskom roku".

Po mom mišljenju, ovakva preporuka upućena Državi premašuje obim presude ovog Suda (verovatno i svakog suda). Meni se čini da je ona previše uopštena. Ona ukazuje na potrebu da se identifikuju tražene mere i da se pritom ispita da li moraju biti izmenjeni i dopunjeni zakoni koji regulišu pitanje sudskog postupka (i ako je tako, onda na koji način), da se proceni da li je broj sudija i administrativnog osoblja i njihov nivo kvalifikovanosti primeren zadatku, da poveća i modernizuje resurse koje stavlja na raspolaganje sudskoj vlasti, da u skladu s tim prilagodi godišnji nacionalni budžet i da se uhvati u koštac s pitanjem broja pravnika, njihovog nivoa stručnosti i njihove uloge u rešavanju građanskih sporova. Kada postoji neki "sistemski problem" koji ukazuje na to da država nije sposobna da obezbedi suđenja u razumnom vremenskom roku, moraju se uzeti u obzir sva ta pitanja. Pored toga, može se dogoditi da određeni pravni sistem deluje u okolnostima koje su posebno teške. U zaključku, u stavu 5 operativnog dela ove presude Sud zahteva od Države da promeni unutrašnji pravni sistem kako na nivou zakona, tako i u praksi. Ni manje ni više.

Ja ne smatram da se ovo može smatrati sudskom presudom. To nije ni nalog koji se može izvršiti na način na koji se obično izvršavaju sudski nalozi. Može se samo nagađati o rokovima i nadzoru kvaliteta i primerenosti "izvršnih" mera koje bi tužena država trebalo da sprovede. Po mom mišljenju, Komitet ministara je taj koji je dužan da identifikuje, zahteva, sugerije, obezbeđuje i nadzire mere koje su, po svemu sudeći, neophodne.

Smatram da argument kojim se ovaj moj stav može potkrepiti leži u davnašnjim teškoćama s kojima je Komitet ministara suočen u sprovođenju reforme italijanskog sistema (i na nivou zakona i na nivou prakse), a sve u cilju da se obezbedi da se sudski postupci završavaju u razumnom vremenskom roku (vidi rezolucije Komiteta

ministara posvećene toj temi, počev od rezolucije DH (97) 336 od 11. jula 1997). Da li bi presuda nalik na ovu upravu donetu mogla išta da doda aktivnostima Komiteta ministara? Da li bi ona mogla da pojednostavi ili učini delotvornijim te aktivnosti? Moj odgovor je očigledno ne, i upravo iz tog razlog mislim da ovakva vrsta presude predstavlja realni rizik od podrivanja autoriteta Suda.

**Zahvaljujemo Kancelariji Saveta Evrope u Beogradu na ustupanju prevoda presuda Evropskog suda za ljudska prava za potrebe ove baze Prevod preuzet iz knjige "ODABRANE presude II" / Evropski sud za ljudska prava; (urednik Vladan Joksimović; prevod Danica Kraljević, Predrag Sibinović ; stručna redakcija prevoda Tatjana Papić). - Beograd: Savet Evrope, Kancelarija u Beogradu, 2006 (Beograd: Dosije). ISBN 86-84437-27-6
CIP - Katalogizacija u publikaciji Narodna biblioteka Srbije, Beograd 347.951:341.645(4)**